

**Кіровоградський національний технічний університет
Факультет економіки та менеджменту
Кафедра економіки та організації виробництва**

ПРОЕКТНИЙ АНАЛІЗ

**Методичні вказівки до вивчення курсу для студентів
напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства»**

Затверджено на засіданні кафедри
«Економіки та організації
виробництва»
Протокол № 7 від 19.12.2014 р.

**Кіровоград
2014**

Проектний аналіз: Методичні вказівки до вивчення курсу для студентів напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» /Укл. І.В. Журило, Л.В. Вдовиченко, М.М. Полтавець – Кіровоград: КНТУ, 2014. – 44 с.

Методичні вказівки до вивчення курсу «Проектний аналіз» містять навчальну програму курсу, комплекс навчально-методичного забезпечення до кожної теми курсу (план семінарського заняття, список систематизованої літератури, питання для поглибленого вивчення матеріалу, теми рефератів, практичні задачі); критерії оцінки рівня знань студентів з дисципліни, екзаменаційні питання, а також список літератури для поглибленого вивчення курсу.

Укладачі: І.В. Журило, к.е.н., доцент
Л.В. Вдовиченко, ст. викладач

Рецензенти: Л.М. Романюк, к.е.н., доцент
Н.П. Сисоліна, к.е.н., доцент

ВСТУП

Ефективність діяльності підприємств у довгостроковому періоді, забезпечення їхнього розвитку і підвищення конкурентоспроможності визначається насамперед успішністю їхньої інвестиційної діяльності. Одним з напрямків цієї діяльності є інвестування в реальні проекти, а оцінка його доцільності здійснюється на основі проектного аналізу. Проектний аналіз використовується також у сучасній практиці управління економічним розвитком країни, регіону, району, населеного пункту для раціоналізації розподілу національних ресурсів. З огляду на багатоплановість, широту джерел фінансування різноманітних проектів і програм виникає нагальна потреба в опануванні світового досвіду розробки та впровадження проектів.

Проектний аналіз – це комплекс заходів, спрямованих на визначення доцільності здійснення проекту й забезпечення максимальних позитивних результатів від його реалізації. Він ґрунтується на методології визначення, порівняння та обґрунтування альтернативних управлінських рішень щодо інвестиційних проектів, яка дозволяє здійснювати вибір і приймати вивірені рішення в умовах обмеженості ресурсів.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Проектний аналіз» – формування у студентів комплексу знань з методології аналізу проектних рішень, розробки й обґрунтування проектів для задоволення суспільних і особистих потреб в умовах обмеженості ресурсів, способи та засоби залучення ресурсів для реалізації цих проектів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен оволодіти теоретичними знаннями, а саме:

- ознайомитися з основними концепціями, методами і підходами, які використовуються в світовій практиці при аналізі проектних рішень, понятійним апаратом цього процесу;

- отримати системне уявлення про методи оцінки проектів, способи і засоби залучення ресурсів для їх реалізації та механізмів управління ними.

Опанувавши цей курс студент повинен **вміти**:

- виявляти найважливіші проблеми, пов'язані з реалізацією проектів на національному, регіональному, галузевому та місцевому рівнях;

– застосувати на практиці аналітичні навички, інструментарій, потрібний для розробки, аналізу, експертизи та реалізації проектів.

Курс «Проектний аналіз» пов'язано з такими науковими дисциплінами, як економічна теорія, маркетинг, фінанси, гроші і кредит, міжнародні економічні відносини, інвестиційна діяльність, економічний ризик і методи його вимірювання, екологія, соціологія ринку, організація виробництва, менеджмент.

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1: Проектний аналіз як навчальна дисципліна

1. Предмет і мета проектного аналізу. Поняття проекту. Різноманітність поглядів вчених-економістів на предмет проектного аналізу та методологічні підходи до його характеристики. Сутність мета та завдання проектного аналізу. Основні складові проектного аналізу: концепція проекту; фази та стадії життєвого циклу проекту; принципи проектного аналізу; критерії відбору й оцінки проектів; аспекти проектного аналізу (аналіз ринку, технічний, інституційний, екологічний, соціальний, фінансовий та економічний аналіз). Відмінність проектного аналізу від бізнесу-планування й інвестиційного менеджменту.

2. Концепція проектного аналізу. Концепція проектного аналізу як набір методичних принципів та способів урахування аспектів проекту (технічних, технологічних, фінансових, економічних, соціальних, екологічних та ін.). Поняття цінності проекту. Проектний аналіз як складова системи управління проектом.

3. Принципи проектного аналізу. Принципи альтернативності, обумовленості, маржинальний принцип (прирідної природи), принцип порівняння «з проектом» та «без проекту», принцип визначення строку початку і завершення проекту, принцип системності, орієнтація на стратегію розвитку підприємства (країни, регіону, галузі).

Тема 2: Концепція проекту

1. Поняття та основні ознаки проекту. Ознаки проекту (спрямованість на досягнення цілей та результатів; координоване виконання взаємопов'язаних дій; обмежена тривалість з визначеним початком і кінцем). Відмінність проекту від виробничої системи або бізнес-процесу. Різноманітність визначень терміну «проект» в залежності від вирішуваних завдань. Проект з позицій системного підходу. Поняття проекту, інвестиційного проекту, програми. Основні ознаки проекту: кількісна вимірюваність; часовий горизонт дії; цільова спрямованість; життєвий цикл проекту; системне

функціонування проекту, елементний склад; існування у певному зовнішньому середовищі.

2. Економічна взаємозалежність проектів. Види проекту залежно від взаємовпливу: незалежні; альтернативні; обумовлені; заміщуючі; синергічні.

3. Класифікація проектів: за класом проекту (монопроект, мультипроект, мегапроект); за типом проекту (технічні, організаційні, економічні, соціальні, змішані); за видом проекту (інвестиційні, інноваційні, дослідження і розвитку, освітні, комбіновані); за тривалістю проекту (короткострокові, середньострокові, довгострокові); за масштабом проекту (дрібні, середні, великі, дуже великі або міждержавні, міжнародні, національні, міжрегіональні та регіональні, міжгалузеві та галузеві, корпоративні, відомчі, проекти окремого підприємства; за складністю (прості, складні та дуже складні).

4. Середовище проекту. Зовнішні фактори (політичні, економічні, соціальні, правові, науково-технічні, культурологічні, природні та екологічні, інфраструктурні. Фактори найближчого оточення проекту (сфери фінансів, збуту, виробництва, матеріального забезпечення, інфраструктури, керівництво підприємства). Внутрішнє середовище проекту (економічні, соціальні умови, стиль керівництва проектом, організація проекту, методи та засоби комунікації).

5. Учасники проекту. Процес визначення складу учасників проекту. Функції учасників проекту (ініціатора, замовника, інвестора, керівника, команди проекту, контрактора, субконтрактора, проектувальника, генерального підрядника, постачальників, ліцензорів, органів влади, власника земельної ділянки, виробника кінцевої продукції проекту, споживачів кінцевої продукції, інших учасників).

Тема 3: Життєвий цикл проекту

1. Поняття життєвого циклу (ЖЦ) проекту. Етапи простого ЖЦ проекту. Поняття та фази ЖЦ проекту: передінвестиційна, інвестиційна, експлуатаційна.

2. Передінвестиційна фаза проекту. Її сутність та стадії (ідентифікації, підготовки проекту, розробки та експертизи, розробки проекту, експертизи проекту, детального проектування).

3. Інвестиційна та експлуатаційна фази проекту. Сутність інвестиційної фази та її стадії (підготовки і проведення тендерів, інженерно-технічного проектування, будівництва, виробничого маркетингу, набору і навчання персоналу, здачі в експлуатацію і пуску підприємства). Сутність експлуатаційної фази та її стадії (виробничої експлуатації, заміни та оновлення, розширення та інновації, заключної оцінки проекту).

Тема 4. Концепція альтернативної вартості

1. Визначення цінності проекту. Встановлення цінності проекту як різниці між розміром вигід та витрат. Методика розрахунку додаткових вигід і затрат. Модель оцінки додаткових вигід. Модель оцінки додаткових витрат.

2. Поняття явних і неявних вигід і витрат. Сутність та методика оцінки неявних вигід і витрат передбачає. Застосовувані прийоми: визначення цін товарів і послуг споріднених ринків; непряма оцінка гіпотетичного ринку; максимальна-мінімальна величина.

3. Альтернативна вартість проекту. Концепція альтернативної вартості. Сутність альтернативної вартості. Визначення альтернативної вартості землі.

4. Особливості визначення вигід і витрат у проектному аналізі. Приклади вигід, що отримують в результаті реалізації проекту. Класифікаційні ознаки витрат: за можливістю відображення у бухгалтерській звітності: зовнішні (бухгалтерські або явні) та внутрішні (неявні); за ступенем динамічності витрат в залежності від зміни обсягів виробництва (постійні, змінні); за періодом здійснення (довгострокові, короткострокові); за способом віднесення затрат на одиницю продукції (прямі, непрямі, середні, граничні); за походженням витрат (операційні, фінансові); за можливістю розподілу (індивідуальні, комплексні, пропорційні, непропорційні).

Тема 5. Цінність грошей у часі

1. Поняття майбутньої і теперішньої вартостей. Ставка процента. Поняття простого і складного проценту. Дисконтування і компаундування. Теперішня і майбутня вартість. Поняття анuitету.

2. Номінальна та реальна процентні ставки. Їх сутність і визначення. Поняття інфляційної премії. Непослідовність у використанні процентних ставок. Сценарії різних варіантів співвідношення номінальної ставки процента з темпом інфляції.

3. Фактори, які впливають на вартість грошей: дохідність інвестицій, величина і темп інфляції, ризик, пов'язаний з інвестиціями. Види інвестицій і відповідний розмір процентної ставки.

Тема 6. Грошовий потік

1. Поняття грошового потоку (ГП). Визначення грошового потоку з активів на основі визначення операційного потоку грошей, капітальних витрат і приросту чистого робочого капіталу. Сутність операційного ГП. Позитивний ефект амортизаційних відрахувань. Загальний грошовий потік з активів. Грошовий потік акціонерам і кредиторам. Підсумок двох методів розрахунку грошового потоку.

2. Проектний грошовий потік та його розрахунок. Обумовлені (доречні) грошові потоки. Принцип незалежності. Додатковий грошовий потік проекту. Можливі приклади додаткових грошових припливів та відтоків від реалізації інвестиційного проекту.

Тема 7. Критерії оцінки ефективності проектних рішень

1. Принципи оцінки ефективності проектних рішень. Критерії проектних рішень. Вибір моменту часу для дисконтування потоків грошових коштів. Принципи оцінки ефективності проектних рішень. Система аналітичних показників для визначення прийнятності інвестицій.

2. Методика розрахунку основних фінансових критеріїв. Показник чистої теперішньої вартості (ЧТВ), його сутність, методика визначення, переваги. Коефіцієнт вигоди-затрати, його сутність та найбільш прийнятні умови застосування. Внутрішня норма дохідності (сутність, методика визначення, переваги і недоліки застосування). Залежність величини ЧТВ від значення ставки дисконту. Показник строку окупності інвестицій. Критерій еквівалентного ануїтету. Ефективність витрат. Рентабельність інвестицій. Критерій Бруно.

3. Фінансовий профіль проекту. Фінансовий профіль проекту, побудований з нарощуванням підсумком і без нарощуваного підсумку.

Тема 8. Динамічний аналіз безбитковості проекту

1. Управління структурою витрат за проектом. Мета проведення аналізу безбитковості у рамках проектного аналізу. Змінні, постійні і загальні витрати. Графік залежності витрат від обсягу виробництва.

2. Поняття і розрахунок безбитковості проекту. Основні цілі аналізу безбитковості. Припущення, якими користуються при проведенні аналізу безбитковості. Поняття точки безбитковості. Визначення бухгалтерської точки безбитковості.

3. Визначення різних видів точки безбитковості проекту. Графічне зображення залежності між операційними грошовими потоками й обсягом продажу. Визначення обсягу продажу, необхідного для досягнення заданого грошового потоку. Використання даного підходу для визначення бухгалтерської, готівкової і фінансової точок безбитковості.

4. Використання операційного левериджу для прийняття проектних рішень. Сутність, значення та особливості використання операційного левериджу у проектному аналізі. Вплив його зміни на зміну операційного грошового потоку і чистої теперішньої вартості.

5. Особливості прийняття рішень в умовах динамічних змін. Можливі сценарії майбутніх подій та заходи, які потрібно буде вжити у тій чи іншій ситуації. Класи подій: розширення виробництва, відмова від проекту, очікування, здійснення проектів для дослідження можливостей та оцінки потенціальних стратегій бізнесу, гнучке бюджетування.

Тема 9. Оцінка і прийняття проектних рішень в умовах ризику і невизначеності

1. Поняття ризику та невизначеності. Класифікація проектних ризиків. Необхідність дослідження проектних ризиків. Сутність невизначеності й ризику, їх відмінності та особливості аналізу. Співвідношення між мірою ризику і прибутком. Систематичний і несистематичний ризику. Оцінка міри несистематичного ризику. Інші класифікаційні ознаки

проектних ризиків: за тривалістю дії (короткострокові, довгострокові); за мірою впливу на фінансовий стан фірми (допустимі, критичні, катастрофічні); за можливістю усунення (не диверсифіковані, диверсифіковані); за мірою впливу на зміну реальних активів фірми (динамічні, статичні).

2. *Причини виникнення та наслідки проектних ризиків.*

Види ризиків, що виникають на різних стадіях ЖЦ проекту, їх причини та наслідки.

3. *Методи аналізу й оцінки ризиків інвестиційних проектів.* Головний наслідок ризику. Мета аналізу ризику. Види аналізу ризику: якісний та кількісний. Методи аналізу ризику: експертного аналізу, дерева рішень, аналізу чутливості, сценарного методу, імітаційного моделювання (методу Монте-Карло). Їх алгоритм, проблеми, переваги та сфера застосування.

4. *Методи зниження ризику.* Розподіл ризику між учасниками проекту; Резервування коштів на покриття непередбачених витрат. Зниження ризиків у плані фінансування. Страхування ризику. Причини виникнення, ознаки та наслідки функціональних ризиків проектів.

Тема 10. Маркетинговий аналіз

1. *Мета і завдання маркетингового аналізу.* Актуальність проведення маркетингового аналізу проекту. Його мета, завдання та етапи.

2. *Аналіз попиту та стратегії його розвитку.* Способи підвищення попиту на продукцію компанії та визначення відповідної стратегії розвитку.

3. *Аналіз ринкового середовища продукції проекту.* Мета маркетингового дослідження середовища. Етапи маркетингових досліджень: аналіз макросередовища проекту, аналіз кон'юнктури товарного ринку, аналіз бізнес-оточення проекту. Аспекти аналізу макросередовища проекту: економічні, технологічні, політико-правові, соціальні. Кон'юнктура товарного ринку: сутність та основні методичні принципи її вивчення та прогнозування. Аналіз якісних та кількісних характеристик ринку. Кількісні характеристики ринку: місткість, фаза життєвого циклу, темпи зростання, насиченість, стабільність попиту. Якісні характеристики ринку: структура потреб споживачів; мотиви і процес здійснення покупки,

інтенсивність конкуренції на ньому. Аналіз бізнес-оточення проекту (споживачів, конкурентів, постачальників).

4. Побудова концепції маркетингу. Заходи розробки концепції маркетингу: оцінки взаємозв'язків між типами проектних продуктів та групами споживачів; розробка стратегії маркетингу проекту; маркетингова організація проекту; розробка системи (комплексу) маркетингу; підготовка плану маркетингу.

Тема 11. Технічний аналіз

1. Мета, завдання й етапи технічного аналізу.

2. Визначення місцезнаходження проекту та обґрунтування його масштабу. Проблема вибору оптимального місця розташування проекту та основні критерії його визначення. Поняття масштабу проекту. Фактори, які враховуються при його визначенні: місткість ринку збуту продукції, екологічні бар'єри, здатність організації реалізовувати великі проекти, технологічні ризики, сума інвестицій. Період нарощування виробництва.

3. Вибір технології виробництва, устаткування й технологічної інфраструктури. Основні фактори, що впливають на вибір технології. Способи отримання технології. Аналіз альтернативних технологій. Головні принципи визначення потреби в устаткуванні. Технологічна інфраструктура проекту.

Тема 12: Інституційний аналіз

1. Мета і завдання інституційного аналізу.

2. Оцінка впливу зовнішніх факторів на проект. Розділи інституційного аналізу. Аналіз політичного середовища проекту. Державне регулювання інвестиційної діяльності. Аналіз правового середовища. Аналіз соціально-економічних умов.

3. Оцінка впливу внутрішніх факторів на проект. Аналіз інституційних характеристик проекту. Аналіз можливостей менеджменту проекту. Діагностика трудових ресурсів. Методи оцінки персоналу: прогностичний, практичний, імітаційний. Діагностика організаційної структури. Показники ефективності управління: коефіцієнт гнучкості виробничої структури;

коефіцієнти оперативності та раціональності організаційної структури; коефіцієнт надійності, рівень мотивації персоналу.

Тема 13. Екологічний аналіз

1. Мета і суть екологічного аналізу. Необхідність, мета та нормативна база проведення екологічного аналізу проекту.

2. Зміст роботи з екологічного аналізу. Зміст робіт з екологічного аналізу проекту на етапах його ЖЦ. Категорії проектів залежно від ступеня негативного впливу на навколишнє середовище. Деталізований аналіз проекту. Екологічні критерії вибору проекту. Етапи екологічного аналізу. Екологічний нагляд проекту.

3. Типи впливу проекту на навколишнє середовище: за часом впливу на навколишнє середовище (постійний, тимчасовий вплив); за можливістю усунення (усувні, неусувні); за розміром території (локальні, широко розповсюджені); за походженням (первинні, вторинні); за способом впливу (безпосереднього, опосередкованого); за здатністю акумулюватися (накопичувані, не накопичувані).

4. Методичні підходи до визначення та оцінки впливу проекту на навколишнє середовище. Методи вартісної оцінки наслідків проекту на стадії формування проекту: метод контрольних списків; метод Бателле; метод матриць; метод діаграми потоків; метод сумісного аналізу карт. Оцінка впливу функціонуючого виробництва на навколишнє середовище. Методи оцінки екологічних наслідків проектів: ринкової ціни виробництва товарів та послуг; безпосередніх витрат, пов'язаних з реалізацією проекту.

Тема 14. Соціальний аналіз

1. Мета і завдання соціального аналізу. Мета соціального аналізу. Основні компоненти соціального аналізу. Проблеми соціального аналізу.

2. Зміст робіт із соціального аналізу. Зміст робіт аналітиків-соціологів на кожній стадії життєвого циклу проекту.

3. Соціальне середовище проекту та його оцінка. Дослідження соціального середовища. Характеристика населення як ключовий момент визначення соціального середовища проекту. Групи людей, що складають населення

проекту. Їх сегментування за етнічно-демографічними характеристиками, соціально-культурним рівнем; соціально-організаційною структурою.

4. Проектування соціального середовища проекту. Оцінка соціальної структури населення. Завоювання прихильності населення. Участь мешканців регіону у проекті. Залучення бенефіціарів. Система показників, яка відображає розвиток регіону проекту.

Тема 15. Фінансовий аналіз

1. Мета і завдання фінансового аналізу. Мета фінансового аналізу. Умови позитивної оцінки проекту. Етапи проведення фінансового аналізу проекту. Вплив результатів фінансового аналізу на проектне рішення учасників проекту.

2. Особливості підготовки фінансового обґрунтування проекту. Основи методології фінансового аналізу. Інформація про майбутні грошові потоки. Прогнозування величини прибутку та грошового потоку. Фактори, що впливають на їх величину: метод нарахування амортизації та величина податкової економії; ліквідаційна вартість; потреба в оборотному капіталі та його облік; використання номінальних і постійних цін.

3. Фінансування проекту. Сутність і завдання фінансування проектів. Основні принципи фінансування. Джерела формування (власні, залучені, позикові). Головні критерії раціоналізації співвідношення внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування. Ціна капіталу. Середньозважена вартість капіталу. Принцип раціоналізації формування інвестиційних ресурсів проекту. Узгодження в часі припливу коштів та їх відтоку. Негативні ситуації, які можуть виникнути при неякісному плануванні.

Тема 16. Економічний аналіз

1. Мета та завдання економічного аналізу. Відмінність фінансового та економічного підходів до оцінки проекту. Визначення економічної цінності проекту.

2. Оцінка економічної привабливості та ефективності проекту. Оцінка проекту з погляду відповідності його

результатів стратегії розвитку та економічним цілям країни. Матриця позиціонування проектів за критеріями економічної привабливості й ефективності. Етапи оцінки економічної привабливості проекту. Оцінка економічної привабливості проекту. Мета виміру економічної ефективності проекту. Використання концепцій проектного аналізу при визначенні економічної ефективності проекту. Причини та наслідки викривлення ринкових цін. Трансфертні платежі.

3. Методичні підходи до визначення економічної вартості проекту. Сутність тіньових цін. Підходи до їх визначення. Використання тіньових цін світового ринку. Взаємозв'язок між офіційним і тіньовим курсами валют. Застосування стандартного коефіцієнту перетворень для коригування офіційного валютного курсу. Використання паритетної ціни для визначення еквівалента світової ціни експортних та імпортних товарів. Паритетні ціни імпорту та експорту. Алгоритми їх розрахунку для проектів. Товари зовнішньоторговельного обороту.

4. Оцінка впливу проекту на економіку країни. Методичні підходи для оцінки невідчутних результатів проекту. Проекти, зорієнтовані на зниження ринкових цін. Сутність та визначення споживчого надлишку. Сутність екстерна лій. Типи побічних ефектів та їх наслідки. Позитивні та негативні наслідки проектів.

2. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

2.1 Тематика та плани практичних занять

Тема 1: Проектний аналіз як навчальна дисципліна

План семінарського заняття:

1. Предмет, мета та концепція проектного аналізу.
2. Принципи проектного аналізу.

Питання для обговорення:

1. Мета та основні завдання проектного аналізу.
2. Чим відрізняється предмет дослідження проектного аналізу від інвестиційного менеджменту та бізнес-планування?
3. Основні складові проектного аналізу?
4. Базова теоретична концепція проектного аналізу?
5. Основні принципи проектного аналізу.

Тема 2: Концепція проекту

План семінарського заняття:

1. Поняття та основні ознаки проекту.
2. Економічна взаємозалежність проектів.
3. Класифікація проектів.
4. Середовище проекту.
5. Учасники проекту.

Питання для обговорення:

1. Визначте різницю між проектом, планом та програмою. Чому, на ваш погляд, існує таке різноманіття у тлумаченні поняття «проект»?
2. За якими базовими критеріями відрізняються особливості функціонування проекту та організації?
3. Охарактеризуйте основні ознаки проекту.
4. Поясніть необхідність визначення економічно залежних проектів від проекту, що розглядається. Суть незалежних, взаємовиключних, обумовлених, заміщених та синергічних проектів? Яким чином аналітик повинен розглядати ці види при проведенні аналізу певного проекту?
5. За якими критеріями класифікують проекти?

6. Визначте елементи зовнішнього та внутрішнього середовищ проекту. Яким чином вони впливають на оцінку проекту? Чи згодні ви з висловом, що проект впливає на своє оточення, а оточення впливає на проект? Чому?

7. Яким чином впливають вид та масштаб проекту на склад його учасників?

Практичні завдання:

Завдання 1. Проведіть класифікацію за різними критеріями таких проектів:

- створення фабрики корпусних меблів в Україні спільно з партнером із Західної Європи;
- розробка газового родовища та експортування газу;
- будівництво нафтотерміналу;
- перехід на дворівневу систему навчання у вищих навчальних закладах в Україні;
- приватизація середніх і малих підприємств в Україні.

Завдання 2. Визначте мету, межі та інші ознаки проекту будівництва житлового масиву поблизу великого міста (або готельного комплексу у великому місті). Визначте для проекту, що розглядається, незалежні, взаємовиключні, обумовлені та синергічні проекти. Визначте для згаданого проекту зовнішнє і внутрішнє середовища та склад учасників.

Тема 3. Життєвий цикл проекту

План семінарського заняття:

1. Поняття життєвого циклу проекту.
2. Передінвестиційна фаза проекту.
3. Інвестиційна та експлуатаційна фази проекту.

Питання для обговорення:

1. Яка, на вашу думку, головна мета визначення життєвого циклу проекту?
2. Назвіть основні фази та стадії проектного циклу.
3. Чи існують особливості життєвого циклу загальнонаціональних, регіональних і локальних проектів?
4. Які існують підходи до поділу життєвого циклу на фази та стадії? За якими критеріями відбувається цей поділ?
5. Обґрунтуйте необхідність проведення передінвестиційних робіт за ітераційним методом.

6. Опишіть зміст передінвестиційних досліджень.
7. Які основні роботи необхідно проводити на інвестиційній та експлуатаційній фазах?
8. Як визначається вартість передінвестиційних досліджень та їх фінансування, від яких чинників вони залежать?

Практичні завдання:

Завдання 3. Визначте для проекту, описаного у завданні 2, базові роботи, які необхідно виконати на передінвестиційній, інвестиційній та експлуатаційній фазах.

Завдання 4. Упорядкуйте види робіт (табл. 1) за фазами, стадіями та етапами життєвого циклу проекту:

Таблиця 1

№	Вид діяльності	Фаза	Стадія	Етап
1	2	3	4	5
1.	Здійснення контролю за виконанням проекту			
2.	Визначення альтернативних способів досягнення мети проекту та їх оцінка			
3.	Обговорення умов кредитування			
4.	Інформація про національний план розвитку, державну політику пріоритетів у різних секторах економіки			
5.	Звіт про завершення проекту			
6.	Укладання контрактів, будівельно-монтажні та пуско-налагоджувальні роботи			
7.	Визначення існуючого рівня виробництва, імпорту проектної продукції та попиту			
8.	Оголошення про проведення торгів			
9.	Оцінка екологічної припустимості			
10.	Введення об'єктів в експлуатацію			
11.	Уточнення часових меж проекту			
12.	Календарне планування будівельних робіт			
13.	Оцінка інституційної припустимості інвестиційної пропозиції			
14.	Виробництво товару та його реалізація			
15.	Вибір можливих для використання технологій			
16.	Оцінка доцільності проекту з технічної, комерційної, економічної, фінансової та організаційної точок зору			
17.	Діагностика об'єкта, що інвестується			

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5
18.	Визначення конкретних цілей проекту			
19.	Отримання дозволу на купівлю чи оренду землі			
20.	Оцінка доцільності проекту			
21.	Визначення масштабів проекту			
22.	Підготовка будівельної документації			
23.	Набір і навчання персоналу			
24.	Розподіл першого випуску продукції			
25.	Оцінка потенційних можливостей регіону та його інвестиційного клімату			

Тема 4. Концепція альтернативної вартості

План семінарського заняття:

1. Визначення цінності проекту.
2. Поняття явних і неявних вигід і затрат.
3. Альтернативна вартість проекту.
4. Особливості визначення вигід і витрат у проектному аналізі.

Питання для обговорення:

1. У чому полягає специфіка визначення цінності проекту?
2. Поняття вигід і витрат у проектному аналізі.
3. Неявні вигоди та витрати.
4. Проблеми визначення кількісної та якісної характеристик неявних витрат і вигід?
5. Методичні підходи до визначення кількісного значення неявних вигід і витрат.
6. Причини використання концепції альтернативної вартості у проектному аналізі. Чому, на вашу думку, у деяких літературних джерелах альтернативну вартість називають ціною шансу?
7. Особливості визначення й використання альтернативної вартості у проектному аналізі.
8. Зміст методичних підходів визначення альтернативної вартості таких ресурсів, як земля, праця, капітал.
9. Особливості визначення затрат у проектних розрахунках.

Практичні завдання:

Завдання 5. Виявіть можливі явні та неявні вигоди та витрати проекту створення мережі ресторанів швидкого обслуговування. Визначте якісний склад явних та неявних вигід і витрат за проектом.

Задача 6. Ви маєте 10 тис. дол. і бажаєте їх ефективно використати протягом року. Варіанти можливого використання:

- купівля акцій компанії (25% на вкладений капітал);
- придбання 5 тис. тонн товару для продажу його за 2,4 дол./т;
- купівля офісу площею 30 м² для здавання його в оренду по 80 дол. за м²;
- як депозит на рахунок у банку (під 28% річних).

Ви обрали найменш ризикований варіант – купили офіс. Визначте альтернативну вартість обраного вами варіанту.

Тема 5. Цінність грошей у часі

План семінарського заняття:

1. Поняття майбутньої і теперішньої вартостей.
2. Номінальна та реальна процентні ставки.
3. Фактори, які впливають на вартість грошей.

Питання для обговорення:

1. Причини зміни вартості грошей у часі.
2. Чи завжди гроші змінюють свою цінність у часі і чому?
3. Сутність процесу дисконтування.
4. Чим відрізняються процеси компаундування і дисконтування?
5. В яких випадках слід користуватися значеннями теперішньої вартості, а в яких - майбутньої?
6. Чи ідентичні поняття «ставка дисконту», «ставка банківського процента», «бар'ерна ставка» фірми?
7. Чи зміниться теперішня вартість, якщо складний процент нараховувати частіше?
8. Чи існує взаємозалежність між поняттями реальної ціни та майбутньої вартості?
9. Чинники, що впливають на величину дисконтної ставки.
10. Вплив значення ставки дисконту на цінність проекту.
11. Поняття анuitету та його види.

Теми рефератів:

1. Оцінка чинника часу у визначенні ефективності інвестицій у вітчизняній літературі.

2. Методи визначення дисконтної ставки, чинники, які впливають на її величину та принципове значення у визначенні цінності проекту.

Практичні завдання:

Задача 7. Інвестор має можливість використати 2 млн. грн. двома альтернативними способами:

а) покласти гроші в банк на 3 роки під 80% річних;

б) вкласти суму в інвестиційний проект, доходи від якого надходять щорічно впродовж трьох років (перший рік – 6 млн. грн., другий – 1 млн. грн., третій – 1 млн. грн.). Реальна дисконтна ставка становить 40%, очікувані темпи інфляції першого року – 30%, другого – 50%, третього – 60%.

Порівняйте запропоновані варіанти інвестування та оберіть кращий.

Задача 8. Сьогодні на вашому рахунку у банку лежить 100 тис. грн., на які банк нараховує 10% річних (раз на рік). Яку суму ви можете щорічно знімати з рахунку, щоб цих 100 тис. грн. вам вистачило на 5 років.

Задача 9. Ви розглядаєте проект інвестицій, здійснивши який ви отримуватиме 12000 дол. Щорічно протягом наступних десяти років. Якщо необхідна ставка доходу становить 15%, яку суму грошей вам потрібно інвестувати.

Тема 6. Грошові потоки

План семінарського заняття:

1. Поняття грошового потоку.
2. Проектний грошовий потік та його розрахунок.
3. Особливості розрахунку проектного грошового потоку.

Питання для обговорення:

1. Поняття грошового потоку та його роль в оцінці інвестиційних проектів.

2. Причина використання у якості критерію оцінки інвестиційного проекту замість показника «чистий дохід» показника «грошового потоку».

3. Роль амортизації при обґрунтуванні доцільності реалізації проекту.

4. Визначте складові грошового потоку з активів.

5. Порядок розрахунку операційного грошового потоку. Відмінність бухгалтерського та проектного підходів.

6. Капітальні витрати та приріст чистого робочого капіталу як складові операційного грошового потоку.

7. Перерахуйте можливі додаткові вигоди (припливи) та витрати (відтоки) від реалізації інвестиційного проекту.

8. Особливості розрахунку додаткового грошового потоку?

9. Методичні принципи розрахунку проектного грошового потоку.

10. Особливості визначення проектного грошового потоку.

11. Визначте алгоритм прогнозування потоку грошових коштів при аналізі проектів.

Практичні завдання:

Задача 10. Для реалізації проекту створення невеликого підприємства для виробництва товару X необхідно придбати обладнання на суму 1800 тис. грн. та інвестувати в обігові кошти 500 тис. грн. Амортизація обладнання, термін експлуатації якого – 3 роки, нараховується рівномірно. Передбачається, що на четвертий рік устаткування можна буде продати за 100 тис. грн. Продукт X випускатиметься в обсязі: перший рік – 190 тис. од.; другий рік – 360 тис. од.; третій рік – 500 тис. од. Реалізувати продукцію можна за ціною 5 грн. (у цінах року початку здійснення проекту). Витрати на одиницю товару плануються на рівні 1,5 грн. без амортизаційних відрахувань. Ставка податку на прибуток 30%. Розрахуйте грошовий потік за проектом, якщо альтернативна вартість капіталу становить 15%.

Задача 11. Компанія розглядає можливість заміни старого обладнання на нове, продуктивніше. Капітальні витрати на придбання нового обладнання – 25 тис. грн. Враховуючи, що устаткування буде списано за 5 років, компанія одержить податкову знижку у розмірі 10% від інвестицій. Старе

обладнання, куплене 6 років тому за ціною, еквівалентною 18 тис. грн., має термін служби 10 років і може бути продано у поточному році за 8 тис. грн. Використовуючи нове обладнання, підприємство має намір вийти на щорічний обсяг продажу 20 тис. грн. (за цінами року зміни обладнання) з обсягом валових щорічних витрат 13 тис. грн. Оцініть доцільність проекту, якщо очікуваний рівень інфляції 10%, а реальна ставка дисконту 12%. Ставка оподаткування прибутку компанії 30%.

Задача 12. Розрахувати проектний грошовий потік з активів інвестиційного проекту заміни старого устаткування новим, більш ефективним. Компанія планує купити нове обладнання за 530 тис. дол. Планується, що нове обладнання буде списане прямолінійним методом, а його ліквідаційна вартість дорівнюватиме 0. Купуючи нове обладнання, компанія продає старе за 100 тис. дол., придбане 3 роки тому за ціною, еквівалентною 200 тис. дол. Термін служби старого обладнання 10 років. Компанія повинна сплатити за доставку та монтаж нового обладнання 40 тис. дол. Внаслідок заміни обладнання щорічні операційні витрати компанії знизяться на 80 тис. дол. Альтернативна вартість капіталу дорівнює 12%, податок на прибуток становить 30%. Реалізація проекту потребує інвестицій в оборотний капітал на суму 100 тис. дол.

Тема 7. Критерії оцінки ефективності проектних рішень

План семінарського заняття:

1. Принципи оцінки ефективності проектних рішень.
2. Методика розрахунку основних фінансових критеріїв.
3. Фінансовий профіль проекту.
4. Порівняння проектів за допомогою різних критеріїв оцінки.
5. Неформальні процедури відбору та оцінки проектів.

Питання для обговорення:

1. Основні підходи до створення системи критеріїв для оцінки та порівняння проектів за умов командної та ринкової системи господарювання.

2. Критерії оцінки проектних рішень, найбільш популярні у сучасній практиці.

3. Визначте зміст, порядок розрахунку, переваги та недоліки, можливості застосування відомих показників ефективності проектів.

4. Поняття фінансового профілю проекту, методи побудови і можливості його використання для оцінки проектів.

5. Особливості оцінки взаємодоповнюючих та взаємовиключних проектів.

6. Обґрунтуйте необхідність застосування неформальних процедур оцінки проектів.

7. Основні положення методики порівняння та відбору проектів за неформальними критеріями оцінки.

Практичні завдання:

Задача 13. За умовою задачі 12 оцінити доцільність реалізації проекту за критеріями чистої теперішньої вартості і коефіцієнту вигоди-витрати та побудуйте фінансовий профіль інвестиційного проекту заміни старого устаткування.

Задача 14. Розглядається проект створення невеликого підприємства для виробництва взуття. Для цього треба придбати устаткування на суму 2600 тис. грн. (у нульовий рік проекту) та збільшити оборотні кошти на 600 тис. грн. Термін експлуатації обладнання 3 роки. Амортизація нараховується рівномірно. Передбачається, що на четвертий рік устаткування можна буде продати за 400 тис. грн. (за його ліквідаційною вартістю). Виробництво взуття здійснюється в обсязі : у перший рік – 33 тис. пар, у другий – 40 тис. пар, у третій – 60 тис. пар. У перший рік проекту планується продати продукцію по 58 грн. за пару а далі знижувати ціну на 20% щорічно. Матеріальні витрати на одиницю продукції плануються на рівні 32,0 грн. без урахування амортизації (показники наведено у поточних цінах). Ставка податку на прибуток – 30%.

Оцінити можливість здійснення проекту за критерієм чистої теперішньої вартості, якщо ставка дисконту дорівнює 12%.

Задача 15. За даними задачі 13 розрахуйте внутрішню норму дохідності та визначте умови прийняття проекту, якщо відомо, що вартість устаткування 2000 тис. грн., оборотні кошти 500 тис. грн.

Задача 16. Розв'яжіть та проаналізуйте розрахунково-ситуаційне завдання. Розглядається проект освоєння виробництва нової продукції (табл. 2). Заплановано потоки грошових коштів, які виникають за роками проекту унаслідок його реалізації:

Таблиця 2

Вихідні дані

Роки	1	2	3	4	5	6
Затрати, тис. грн.	1,0	1,3	1,7	2,6	2,7	2,8
Вигоди, тис. грн.	–	1,0	2,5	3,2	3,7	3,8

Реалізація проекту здійснюється за рахунок прибутку. Рентабельність власного капіталу складає 10% річних. Визначити доцільність реалізації проекту за критерієм чистої теперішньої вартості, коефіцієнта вигоди-затрати. Розрахуйте внутрішню норму дохідності проекту і визначте умови його реалізації, якщо підприємство вирішить використати банківську позику для фінансування проекту за ставкою 25%.

Задача 17. Реалізація проекту передбачає інвестування в нульовому періоді в обсязі 4000 тис. грн. Проект розраховано на 3 роки. Ставка дисконту 10%. Визначте на основі даних табл. 3: на скільки відсотків зменшиться показник *NPV*, якщо вигоди від проекту зменшуватимуться на 10% щорічно.

Таблиця 3

Вихідні дані

Роки	1	2	3
Затрати, тис. грн.	200	200	200
Вигоди, тис. грн.	2000	2500	3000

Тема 8. Динамічний аналіз безбитковості проекту

План семінарського заняття:

1. Управління структурою витрат за проектом.
2. Поняття і розрахунок безбитковості проекту.
3. Особливості визначення різних видів точки безбитковості проекту.
4. Використання операційного левериджу для прийняття проектних рішень.

Питання для обговорення:

1. Види і характер поведінки витрат за проектом.
2. Яким чином структура витрат виробництва впливає на вибір масштабу виробництва?
3. Цілі та припущення проведення аналізу беззбитковості.
4. Чому фінансових менеджерів цікавить розрахунок точки беззбитковості виробництва?
5. Чому точка беззбитковості є критерієм оцінки проектів? Яким має бути характер порівняння двох проектів?
6. Порядок розрахунку готівкової, бухгалтерської та фінансової точок беззбитковості.
7. Що таке операційний леверидж?
8. Методичні підходи до розрахунку операційного левериджу.
9. Значення розрахунку операційного левериджу для фінансового менеджера.
10. Чому стандартний аналіз дисконтованих грошових потоків називають статичним?

Практичні завдання:

Задача 18. Реалізація проекту потребує капітальних витрат у сумі 2200 тис. грн. при нормі рентабельності капіталу 15%. Успішна реалізація проекту дозволить отримувати щорічний прибуток 250 тис. грн. протягом 5 років. Планується, що на виробництво і реалізацію продукції проекту потрібні постійні витрати (враховуючи амортизаційні відрахування 80 тис. грн.) на рівні 560 тис. грн., змінні витрати – 200 тис. грн. Маркетингові дослідження дозволяють спрогнозувати постійне зростання попиту на даний вид продукції. Проектний обсяг продажів планується на рівні 6000 шт. на рік.

На підставі розрахунків бухгалтерської і фінансової точок беззбитковості та операційного левериджу проекту проаналізувати ефективність проекту й оцінити доцільність його реалізації.

Задача 19. З річних поточних витрат фірми 3,6 млн. дол. постійні витрати становлять 1,6 млн. дол. Реалізується один вид продукції за ціною 100 дол. за тонну. За якого обсягу реалізації (у млн. дол.) точка беззбитковості складе 80 тис. т.

Задача 20. Проект пошиття жіночих костюмів передбачає витратити тканини та аксесуарів на виробництво одного костюму на суму 45 грн. За кожен костюм швачка отримує 15 грн. заробітної плати. Витрати на утримання та експлуатацію устаткування, інші загальновиробничі витрати складають 80 тис. грн. на рік. Планова ціна реалізації костюма 110 грн.

Скільки потрібно виробляти костюмів, щоб звільнити зону збиткового виробництва? Скільки потрібно шити костюмів для того, щоб річний обсяг прибутку досяг 40 тис. грн.? Виконайте аналіз динамічності проекту, якщо підприємство планує довести обсяг випуску продукції до 250 тис. одиниць на рік, провівши рекламну компанію з бюджетом 30 тис. грн. Проілюструйте рішення графічно.

Тема 9. Оцінка та прийняття проектних рішень в умовах ризику і невизначеності

План семінарського заняття:

1. Поняття ризику та невизначеності. Класифікація проектних ризиків.

2. Причини виникнення та наслідки проектних ризиків.

3. Методи аналізу й оцінки ризиків інвестиційних проектів.

4. Методи зниження ризику.

Питання для обговорення:

1. Аргументуйте необхідність урахування ризику при обґрунтуванні інвестиційних проектів.

2. Поняття ризику та невизначеності у проектному аналізі.

3. Що означає передбачення ризику?

4. Чи існує різниця між інвестиційними та проектними ризиками?

5. За якими ознаками класифікують інвестиційні та проектні ризики?

6. Які основні ризики проекту можна виділити?

7. Основні причини появи ризиків на кожній стадії життєвого циклу проекту.

8. Основні види аналізу ризиків, їх переваги і недоліки застосування.

9. Чи відрізняються, на вашу думку, підходи інвестора, замовника й підрядників при оцінці проектних ризиків?

10. Який підхід при зниженні ризику прийнятніший: мінімізація чи оптимізація? Чому?

11. Основні кількісні методи оцінки ризиків інвестиційних проектів.

12. Показники і критерії оцінки ризиків проектів.

13. Основні методи зниження ризиків при оцінці та реалізації проекту.

Практичні завдання:

Задача 21. Інвестор має інформацію щодо ймовірностей можливого обсягу продажів нового продукту (табл. 4):

Таблиця 4

Вихідні дані

Можлива реакція ринку	Обсяг продажів, од.	Ймовірності
Низький рівень сприйняття	10	0,1
Середній рівень	30	0,3
Високий рівень	45	0,4
Дуже високий рівень	60	0,2

Визначити:

а) очікуване значення продажу нового продукту;

б) стандартне відхилення.

Задача 22. Виконайте аналіз чутливості інвестиційного проекту, визначте найважливіші змінні проекту, їх граничні значення, допустимі зміни та рейтинг впливу на результативну кількість. Передбачається, що початкові інвестиції проекту – 2 млн. грн., ціна реалізації – 50 грн., витрати на оплату праці у розрахунку на одиницю продукції – 15 грн., матеріальні витрати – 10 грн., з яких витрати на електроенергію – 8 грн. При нормальному завантаженні виробничих потужностей підприємство зможе виробляти 600 тис. виробів на рік. Термін реалізації проекту – 8 років, дисконтна ставка – 12%.

Задача 23. Порівняйте ефективність та ступінь ризику двох інвестиційних проектів при вартості капіталу 20% за даними табл. 5. Ймовірність реалізації сценаріїв за проектами є такою: песимістичного – 20%, реалістичного – 50%, оптимістичного – 30%.

Таблиця 5

Вихідні дані

Сценарій	Грошові потоки за роками проекту, тис. грн. (+,-)					
	0-й	1-й	2-й	3-й	4-й	5-й
<i>Проект А</i>						
Песимістичний	-440	80	180	190	160	130
Реалістичний	-440	100	200	200	180	150
Оптимістичний	-440	120	210	200	190	160
<i>Проект Б</i>						
Песимістичний	-440	180	160	160	160	-
Реалістичний	-440	200	180	180	180	-
Оптимістичний	-440	210	200	200	200	-

Тема 10. Маркетинговий аналіз***План семінарського заняття:***

1. Мета і завдання маркетингового аналізу.
2. Аналіз попиту та стратегії його розвитку.
3. Аналіз ринкового середовища продукції проекту.
4. Побудова маркетингової концепції.

Питання для обговорення:

1. Вплив макроекономічної політики країни, техніко-технологічних процесів на граничні обмеження аналізу ринку.
2. Особливості аналізу проектів, орієнтованих на міжнародні ринки.
3. Концепція попиту проекту у проектному аналізі.
4. Зміст аналізу макросередовища у маркетинговому аналізі проекту.
5. Фактори впливу макросередовища на проектні рішення.
6. Суть та завдання аналізу бізнес-оточення проекту.
7. Основні складові ринкового середовища проекту.
8. Методичні підходи до аналізу конкурентного середовища продукції проекту?
9. Інформаційна база розробки різних етапів концепції маркетингу.
10. Характеристика та призначення етапів розробки маркетингової концепції.
11. Основні чинники, що впливають на розробку маркетингової стратегії.
12. Призначення розробки комплексу маркетингу.

Тема 11. Технічний аналіз

План семінарського заняття:

1. Мета, завдання й етапи технічного аналізу.
2. Визначення місцезнаходження проекту та обґрунтування його масштабу.
3. Вибір технології виробництва та устаткування.

Питання для обговорення:

1. Складові технічного аналізу.
2. Основні підходи до вибору місцерозташування проекту.
3. Основні фактори впливу на масштаб проекту?
4. Які вимоги висувають аналітики при відборі технології проекту, що впливає на цей вибір?
5. Значення інфраструктури проекту при його технічній оцінці?
6. Основні компоненти підготовчої роботи за проектом.
7. Види витрат за проектом та їх складові.

Тема 12: Інституційний аналіз

План семінарського заняття:

1. Мета і завдання інституційного аналізу.
2. Оцінка впливу зовнішніх факторів на проект.
3. Оцінка впливу внутрішніх факторів на проект.

Питання для обговорення:

1. Роль і місце інституційного аналізу при підготовці проектів.
2. Складові інституційного аналізу.
3. Методичний інструментарій, який використовують при проведенні інституційного аналізу.
4. Характеристика факторів зовнішнього середовища проекту.
5. Оцінка ступеня впливу зовнішніх факторів на успішність реалізації проекту.
6. Можливі зміни зовнішнього середовища, які можуть стати критичними для проекту.
7. Етапи аналізу внутрішнього середовища проекту.

8. Аналіз можливостей управлінської команди та функції менеджера проекту.

9. Характеристика трудового потенціалу компанії та аналіз його відповідності вимогам проекту.

10. Аналіз організаційної структури за формальними та неформальними критеріями.

Тема 13. Екологічний аналіз

План семінарського заняття:

1. Мета і суть екологічного аналізу.
2. Зміст роботи з екологічного аналізу.
3. Типи впливу проекту на навколишнє середовище.
4. Методичні підходи до визначення та оцінки впливу проекту на навколишнє середовище.

Питання для обговорення:

1. Роль екологічного аналізу при підготовці та відборі проекту.

2. Інформаційна база проведення екологічного аналізу.

3. Розподіл проектів на категорії з точки зору обсягу та якості аналізу впливу проекту на навколишнє середовище.

4. Зміст екологічної аналітичної роботи на різних стадіях підготовки та реалізації проекту.

5. Критерії класифікації та типи впливів проектів на навколишнє середовище.

6. Основні критерії екологічної оцінки проекту.

7. Проблеми вартісної оцінки впливу проекту на довкілля.

8. Методичні підходи до оцінки впливу проекту на довкілля, які застосовуються для функціонуючих підприємств.

9. Характеристика методів контрольних списків, матриць, діаграм потоків, сумісного аналізу карт, які використовують для аналізу та оцінки впливу проекту на навколишнє середовище.

10. Суть оцінки екологічних наслідків проекту, яка базується на визначенні зміни продуктивності ресурсів, втраченого доходу та альтернативної вартості?

11. Змістовна характеристика методу аналізу ефективності витрат та превентивних витрат. Як, на вашу думку, можна застосовувати дані методи для оцінки екологічних наслідків проектів в Україні?

12. У разі викупу міським аеропортом у житлового фонду будинків, мешканці яких страждають від авіаційного шуму, хто повинен отримати компенсацію - власники чи мешканці? Які методи можна використовувати для визначення впливу проекту будівництва міського аеропорту на навколишнє середовище?

Тема 14. Соціальний аналіз

План семінарського заняття:

1. Мета і завдання соціального аналізу.
2. Зміст робіт з соціального аналізу.
3. Соціальне середовище проекту та його оцінка.
4. Проектування соціального середовища проекту.

Питання для обговорення:

1. Основні компоненти соціального аналізу.
2. Типи проектів, для яких оцінка соціального аспекту є обов'язковою.
3. Характеристика та основні складові соціального середовища проекту.
4. Поняття «населення проекту» і «бенефіціари проекту».
5. Взаємозв'язок між різними соціальними показниками проекту і ступінь їх кореляції.
6. Основні характеристики способу та рівня життя населення. Яким чином інформація про рівень життя населення проекту повинна враховуватися при розробці проекту?
7. Складові етнічно-демографічної характеристики населення.
8. Методи підвищення соціальної активності населення проекту.
9. Що означає прийнятність проекту для місцевої культури?
10. Як подолати труднощі кількісної оцінки соціальних результатів проекту?
11. Визначте можливі соціальні наслідки проекту будівництва швидкісної автомагістралі на території Закарпаття.
12. Запропонуйте можливі заходи, які б забезпечили участь місцевого населення у підготовці та реалізації проекту будівництва атомної електростанції.

Тема 15. Фінансовий аналіз

План семінарського заняття:

1. Мета і завдання фінансового аналізу.
2. Особливості підготовки фінансового обґрунтування проекту.
3. Фінансування проекту.

Питання для обговорення:

1. Суть фінансового аналізу та його зв'язок з іншими розділами аналізу проектів.
2. Основні методологічні підходи та інструментарій проведення фінансового аналізу проектів.
3. Інформаційний інтерес учасників проекту до фінансового аналізу.
4. Етапи проведення фінансового аналізу проектів.
5. Зміст основних документів, які повинні підготувати фінансові аналітики проекту.
6. Припущення та правила прогнозування грошового потоку за проектом.
7. Мета і суть проектування бухгалтерського балансу.
8. У чому полягає різниця між фінансовим аналізом діяльності підприємства та аналізом проекту?
9. На підставі якої інформації фінансового аналізу приймається рішення про вибір проекту?
10. Причини необхідності попереднього аналізу фінансової життєздатності проекту без урахування фінансування проектів.
11. Види інвестиційних ресурсів, їх характеристика, вартість і можливість використання для різних проектів.
12. Критерії раціоналізації фінансових ресурсів проекту.

Тема 16: Економічний аналіз

План семінарського заняття:

1. Мета та завдання економічного аналізу.
2. Оцінка економічної привабливості та ефективності проекту.
3. Методичні підходи до визначення економічної вартості проекту.
4. Оцінка впливу проекту на економіку країни.

Питання для обговорення:

1. У чому полягає різниця між фінансовим та економічним аналізом?
2. Для яких проектів економічний аналіз є необхідною умовою?
3. Яка різниця між розрахунками фінансових та економічних цін?
4. Відміна економічної привабливості та економічної ефективності.
5. Основні етапи визначення економічної привабливості проекту?
6. Причини використання альтернативної вартості в економічному аналізі.
7. Поняття тіншового ціноутворення, механізм визначення тіншових цін для окремих ресурсів проекту.
8. Розрахунок економічної вартості товарів на базі світових цін.
9. Методичні підходи до визначення економічної вартості ресурсів, які не залучені до зовнішньоторговельного обігу товарів або не мають світової ціни.
10. Методичний інструментарій для визначення наявних вигід та витрат при проведенні економічного аналізу.
11. Поняття перевідного коефіцієнта (коефіцієнта перерахунку) та проблеми його використання.
12. Як в оцінці економічної цінності проекту враховують трансфертні платежі, мультиплікативний ефект та споживчий надлишок?

Задачі до практичного заняття:

Задача 24. Визначте тіншову ціну проекту в національній валюті, якщо поданий проект передбачає імпорт сировини у розмірі 40% інвестиційних витрат. Офіційний обмінний курс валюти занижено на 15% і його величина дорівнює 12 гр. од. за долар. За оцінками спеціалістів інвестиції у проект повинні скласти 430 млн. дол.

Задача 25. У країні встановлено тіншовий курс місцевої валюти 1 дол. – 45 гр. од. Її офіційну вартість занижено на 30%. Визначте офіційний курс валюти, величину премії та стандартний коефіцієнт перетворення.

Задача 26. Фермери в Судані вирощують бавовну. Неочищена бавовна перетворюється у волокно та насіння, що експортується у м. Ліверпуль (Великобританія). Експортні мита Судану становлять 8,5%, місцеві портові збори – 2,7%, транспортні витрати – 6,78 суданських фунтів для кожного виду експортної продукції. На доставку волокна та насіння з порту Судану в Ліверпуль експортер повинен витратити відповідно 40,23 і 24,73 дол. США на 1 т (фрахт, страхування). За офіційним валютним курсом 1 суданський фунт дорівнює 2,873 дол. США). Технологічний коефіцієнт перетворення: 1 т неочищеної бавовни дає 400 кг волокна та 590 кг насіння. Вартість очищення, пресування у кіпи, транспортування, зберігання та збуту бавовни – 15,68 фунтів, місцеві збори і платежі – 1,06 фунтів. За якою ціною фермери повинні реалізувати свою продукцію, якщо вони отримують дохід від експорту і волокна, і насіння?

Задача 27. Визначити паритетну ціну імпорту та експорту технологічної лінії на основі таких даних:

- вартість товарів «біля воріт» виробника – 70000 дол.;
- величина місцевих зборів – 1000 дол.;
- вартість сировини – 15000 дол.;
- експортні мита – 2500 дол.;
- експортні субсидії – 7000 дол.;
- вартість транспортування всередині країни – 20000 дол.;
- монтаж і налагодження устаткування – 12% від ціни;
- офіційний валютний курс у країні встановлено на рівні 1 дол. – 15 гр. од. місцевої валюти, а премія до нього становить 20%.

Задача 28. Визначити величину споживчого надлишку і проілюструвати відповідь графіком, якщо в результаті реалізації проекту ціна на продукт знизилася на 5% і становить 140 гр. од., а обсяг споживання збільшився з 200 до 240 млн. шт. на рік.

2.2. Індивідуальні завдання та конкретні ситуації

Індивідуальну роботу студента спрямовано на поглиблене вивченні даної дисципліни. Індивідуальне завдання не входить до тижневого аудиторного навантаження студента і виконується ним самостійно.

Тема такого завдання: «Визначити мету, межі та інші ознаки проекту». Студент підбирає реальний або створює віртуальний проект. Визначає та описує:

- його мету, межі та інші ознаки;
- незалежні, альтернативні, обумовлені та синергічні щодо нього проекти;
- зовнішнє і внутрішнє середовища проекту;
- склад учасників проекту.

Студент оформлює дану роботу у вигляді реферату, готує відповідне повідомлення з можливою презентацією.

До індивідуальних завдань входять також такі види навчальної роботи, як підготовка доповідей на студентських наукових конференціях; виконання наукових досліджень; підготовка та оприлюднення рефератів, участь у предметних олімпіадах з дисципліни «Проектний аналіз».

3. СИСТЕМА ТА КРИТЕРІЇ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Систему контролю й оцінювання знань студентів з дисципліни розроблено відповідно до положень «Порядку оцінювання знань студентів КНТУ з урахуванням вимог Болонської декларації».

Оцінювання знань з дисципліни «Проектний аналіз» студентів напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства» здійснюється на основі результатів поточного та підсумкового контролю знань (екзамену). Об'єктом оцінювання знань студентів є програмний матеріал дисципліни різного характеру і рівня складності, засвоєння якого перевіряється відповідно під час поточного контролю.

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння теоретичного матеріалу, вироблених навичок виконання практичних завдань, умінь самостійно опрацювати літературу, здатності осмислити зміст теми чи розділу, умінь публічно чи письмово представити певний матеріал.

Поточний контроль здійснюється під час семінарських і практичних занять у формах обговорення студентами актуальних питань дисципліни, аналізу ситуацій та розв'язання практичних завдань, оцінювання результатів їх самостійної роботи та індивідуальних завдань.

Завданням підсумкового контролю є перевірка розуміння студентом базового програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, умінь сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни, умінь вирішувати практичні завдання тощо.

Підсумковий контроль (екзамен) проводиться за білетами, які включають блоки теоретичних тестових питань і практичних завдань за усіма темами курсу, що дає можливість викладачу об'єктивно оцінити знання студента у повному обсязі.

Протягом академічного терміну вивчення курсу «Проектний аналіз» кожний студент повинен обов'язково виконати усі види завдань, передбачені навчальним планом. Тому, при виставленні підсумкової оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Підсумкова оцінка знань студента з дисципліни «Проектний аналіз» виставляється за результатами складеного ним у 7-му семестрі іспиту відповідно до шкали (табл. 5) за наведеними нижче критеріями.

Критерії оцінки іспиту:

– «відмінно» (90-100 балів, А) - за глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах; аргументоване висловлення своєї думки; вміння аналізувати економічні явища, які вивчаються у курсі «Економіка підприємства», у їхньому взаємозв'язку і розвитку та робити обґрунтовані висновки; творчий підхід до виконання індивідуальних завдань; здатність чітко і лаконічно, логічно і послідовно відповідати на поставлені запитання; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань;

– «добре» (82-89 балів, В) - за ґрунтовні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання; здатність аналізувати економічні явища та робити обґрунтовані висновки; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язування практичних завдань;

– «добре» (74-81 балів, С) - за міцні знання навчального матеріалу; аргументовані відповіді на поставлені запитання, які, однак, містять певні (несуттєві) неточності; здатність аналізувати економічні явища та робити висновки, які можуть бути неповними та недостатньо обґрунтованими; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань;

– «задовільно» (64-73 балів, D) - за знання навчального матеріалу на репродуктивному рівні; не достатньо аргументовані відповіді; посередню здатність аналізувати економічні явища та робити висновки; уміння використовувати теоретичні знання лише у стандартних ситуаціях під час розв'язання практичних завдань або міцні знання теоретичного матеріалу, проте слабке застосування теоретичних положень під час розв'язання практичних завдань;

– «задовільно» (60-63 балів, E) - за посередні знання навчального матеріалу, мало аргументовані відповіді, слабке застосування теоретичних положень або невміння їх застосування під час розв'язання деяких практичних завдань;

– «незадовільно» (35-59 балів, FX) - за відсутність знань стосовно певної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на запитання, невміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань;

– «незадовільно» (1-34 балів, F) - за відсутність знань стосовно значної частини навчального матеріалу та основних фундаментальних положень, суттєві помилки у відповідях на запитання, нездатність орієнтуватися під час розв'язання практичних завдань.

Таблиця 6

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Бардиш Г.О. Проектний аналіз: Підручник для студ. вищих навч. закл. / Національний банк України; Львівський банківський ін-т. – Львів: ЛБІ НБУ, 2004. – 416с.
2. Богоявленська Ю.В. Проектний аналіз: Навч.пос.для вузів. – К: Конкорд, 2006. – 336 с.
3. Верба В.А., Гребешкова О.М., Востряков О.В. Проектний аналіз: Навч.-метод. посіб. для самост. вивчення дисципліни / Київський національний економічний ун-т – К.: КНЕУ, 2002. – 298с.
4. Верба В.А., Загородніх О.А. Проектний аналіз: Підручник. – К.: КНЕУ, 2000. – 322 с.
5. Загвойська Л.Д., Маселко Т.Є., Якуба М.М. Економічний аналіз інвестиційних проектів: Навч. посібник. – Львів: Афіша, 2006. – 317с.
6. Ковшун Н.Є. Проектний аналіз: Навч. пос. – К.: ТОВ «Видавництво Лібра», 1999. – 368 с.
7. Чорна М.В. Проектний аналіз: Навч. пос. для вузів. – Харків: Консул, 2003. – 228 с.

Додаткова

1. Аналіз вигід і витрат: Практичний посібник / Секретаріат Ради скарбниці Канади / Світлана Соколик (пер.). – 2-ге вид. – К.: Основи, 2000.– 176с.
2. Боардмен Ентоні Е., Грінберг Девід Х., Вайнінг Ейдан Р., Веймер Девід Л. Аналіз вигід і витрат: Концепції і практика (пер. з англ.). – 2-ге вид. – К.: АртЕк, 2003. – 547с.
3. Борщ Л. М. Інвестування: теорія і практика: Навч. посібник. – К.: Знання, 2005. – 470 с.
4. Волков И.М., Грачева М.В. Проектний аналіз: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2011. 495 с.
5. Гуткевич Є.О. Інвестування: теорія і практика: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / Європейський ун-т. – К.: Вид-во Європейського університету, 2006. – 234 с.
6. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 312с.
7. Дудченко Я.О. Оцінка економічної ефективності інвестиційних проектів: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Ельга, 2004. – 208 с.

8. Єрмошенко М.М., Плужников І.О. Аналіз і оцінка інвестиційних проєктів: Навч. посібник / Національна академія управління. – К., 2004. – 155с.
9. Москвін С.О., Бевз С.М. Верба В.А. та ін. Проєктний аналіз: Навч. пос. – К.: ТОВ «Видавництво Лібра», 1999. – 368 с.
10. Яременко О.О., Артюх О.Р., Балакірева О.М., Вакуленко О.В., Варбан М.Ю. Науковий супровід, моніторинг та оцінка ефективності соціальних проєктів / Державний центр соціальних служб для молоді. – К., 2002. – 123 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо державних інвестиційних проєктів» від 07.04.2015 № 288-VIII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Закон України «Про індустріальні парки» від 21.06.2012 № 5018-VI (Редакція від 20.12.2015) [Електронний ресурс] // Відомості Верховної ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Закон України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» від 06.09.2012 № 5205-VI [Електронний ресурс] // Відомості Верховної ради України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
4. Інвестиційна діяльність в Україні [Електронний ресурс] // Держстат України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents>.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання управління державними інвестиціями» (Порядок відбору державних інвестиційних проєктів) [Електронний ресурс] // Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
6. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про реалізацію пілотного проєкту у сфері державних закупівель щодо впровадження електронних закупівель» від 20.05.2015 № 501-р // Кабінет Міністрів України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Екзаменаційні питання з дисципліни «Проектний аналіз»

1. Предмет і мета проектного аналізу.
2. Концепція проектного аналізу.
3. Принципи проектного аналізу.
4. Поняття та основні ознаки проекту.
5. Економічна взаємозалежність проектів.
6. Класифікація проектів.
7. Середовище проектів.
8. Учасники проекту.
9. Поняття життєвого циклу проекту.
10. Передінвестиційна фаза проекту.
11. Інвестиційна та експлуатаційна фази проекту.
12. Визначення цінності проекту.
13. Поняття явних і неявних вигід і затрат.
14. Альтернативна вартість проекту.
15. Особливості визначення вигід і витрат у проектному аналізі.
16. Поняття майбутньої і теперішньої вартостей.
17. Номінальна та реальна процентні ставки.
18. Фактори, які впливають на вартість грошей.
19. Поняття грошового потоку.
20. Проектний грошовий потік та його розрахунок.
21. Урахування інфляції в проектному аналізі.
22. Принципи оцінки ефективності проектних рішень.
23. Методика розрахунку основних фінансових критеріїв.
24. Фінансовий профіль проекту.
25. Порівняння проектів за допомогою різних критеріїв оцінки.
26. Управління структурою витрат за проектом.
27. Поняття і розрахунок беззбитковості проекту.
28. Особливості визначення різних видів точки беззбитковості проекту.
29. Використання операційного левериджу для прийняття проектних рішень.
30. Поняття ризику та невизначеності. Класифікація проектних ризиків.
31. Причини виникнення та наслідки проектних ризиків.
32. Методи аналізу й оцінки ризиків інвестиційних проектів.
33. Методи зниження ризику.
34. Мета і завдання маркетингового аналізу.
35. Аналіз ринкового середовища продукції проекту.
36. Побудова маркетингової концепції.
37. Мета, завдання й етапи технічного аналізу.

38. Визначення місцезнаходження проекту та обґрунтування його масштабу.
39. Вибір технології виробництва та устаткування.
40. Організація підготовки та здійснення проекту.
41. Мета і завдання інституційного аналізу.
42. Оцінка впливу зовнішніх факторів на проект.
43. Оцінка впливу внутрішніх факторів на проект.
44. Мета і суть екологічного аналізу.
45. Зміст роботи з екологічного аналізу.
46. Типи впливу проекту на навколишнє середовище.
47. Методичні підходи до визначення та оцінки впливу проекту на навколишнє середовище.
48. Мета і завдання соціального аналізу.
49. Зміст робіт з соціального аналізу.
50. Соціальне середовище проекту та його оцінка.
51. Проектування соціального середовища проекту.
52. Мета і завдання фінансового аналізу.
53. Особливості підготовки фінансового обґрунтування проекту.
54. Фінансування проекту.
55. Мета та завдання економічного аналізу.
56. Оцінка економічної привабливості та ефективності проекту.
57. Методичні підходи до визначення економічної вартості проекту.
58. Оцінка впливу проекту на економіку країни.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
2. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ	15
2.1 ТЕМАТИКА ТА ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	15
2.2. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ТА КОНКРЕТНІ СИТУАЦІЇ	35
3. СИСТЕМА ТА КРИТЕРІЇ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	36
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	39
ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ.....	40
ДОДАТКИ.....	41

Навчально-методичне видання

І.В. Журило, Л.В. Вдовиченко, М.М. Полтавець

ПРОЕКТНИЙ АНАЛІЗ

Методичні вказівки до вивчення курсу для студентів напряму
підготовки 6.030504 «Економіка підприємства»

Підписано до друку _____ -
Формат 60×84 1/16. Ум. друк. арк. 2 Авт. арк. 1,4.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.
Друк офсетний. Тираж 50. Зам. № _____ -.

КНТУ 25006, м. Кіровоград, пр. Університетський, 8